

Katarína Lukáčová:
Kontrastné porovnanie anglického a španielskeho pasívu na základe korpusu
(posudek vedoucího diplomové práce)

Předkládaná diplomová práce je na Ústavu románských studií v jistém smyslu ojedinělá: je jednou z prvních prací, které ověřují jazykové hypotézy na tzv. paralelním jazykovém korpusu Intercorp, a je zřejmě první prací, která tak činí na jazykovém materiálu ze tří jazyků. Z toho vyplývá, že úkol, který si diplomantka stanovila, je velmi obtížný: práce s paralelním korpusem nemá ještě praxí ověřenou metodologii. Autorka si tak metodu zpracování materiálu musela postupně vytvořit sama. Už tak těžký úkol jí navíc komplikovaly některé vedlejší faktory, o kterých bude ještě řeč.

Konkrétním jazykovým tématem práce je pasivum v angličtině a španělštině, jeho formy a frekvence, a to z kontrastivního hlediska, navíc s přihlédnutím k situaci v češtině. Práce sestává ze dvou hlavní částí: části teoretické a části praktické (analýzy materiálu). Část teoretická nejprve stručně definuje kategorii slovesného rodu, nejprve obecně, pak v angličtině a španělštině. Následný výklad je věnován některým teoretickým problémům s pasivem spojeným, konkrétně vztahu aktuálního členění větného a pasiva, otázce vyjádření konatele děje a konečně stylistických souvislostí užívání pasiva. Část praktická analyzuje výskyt pasiva ve čtyřech textech, dvou vědeckých (Heisenberg, Hawking) a dvou beletristických (romány Milana Kundery), to vše v paralelních verzích anglické, španělské a české. Výsledky analýzy jsou shrnuty do Závěru. Pro čtenáře jistě užitečnou složkou práce je obsáhlá Příloha, obsahující mj. jazykový materiál z analyzovaných textů.

V úvodu jsem mluvil o obtížnosti autorčina úkolu. Ta je dle mého soudu dána důvody obsahovými i metodologickými.

Obsahovým důvodem je samo téma. Aby mohla autorka výskyty pasiva později vyhledávat v jazykovém materiálu, musí ho nejprve dobře definovat. Jak je ale známo, obecná definice trpného rodu skrývá určité komplikace, navíc jeho hranice s mediopasivem je ne vždy jasná. Toto často nejednotné chápání pasiva se navíc silně odráží v nejednotnosti interpretace trpného rodu v různých jazycích; na autorčiných kapitolách 2, 3 a 4 je krásně vidět, jak forma daného jazyka vnucuje lingvistům určité teoretické závěry. Autorka se s obtížným úkolem shrnout na malém prostoru vlastnosti pasiva obecně a pak v analyzovaných jazycích vyrovnala se ctí, třebaže za cenu jistého zjednodušení problematiky (to se odráží jednak v tom, že pracuje jen s několika málo teoretickými zdroji, byť relevantními a významnými, jednak tím, že celou řadu problémů spíše jen naznačí; tak např. homonymie forem sloužící k vyjadřování pasiva ve španělštině, konkrétně např. *se*, *by* si zasloužila obsáhlejší komentář). Smysl tohoto zjednodušení je zřejmý: je třeba jasně definovat předmět hledání v korpusech; o tom svědčí i celá kapitola 8 s názvem *Co není pasivum?*

Metodologických komplikací je víc.

Zásadním problémem je nemožnost kvantifikace materiálu. Ta vyplývá jednak z toho, že v současné chvíli jsou v korpusu pouze beletristické texty, takže autorka si musela vytvořit „korpus“ vlastní, spočívající v různojazyčných verzích téhož textu – a takto získaný korpus pochopitelně postrádal nástroje, jež ve standardních korpusech slouží ke kvantifikaci výsledků. Nepřítomnost kvantifikace má ale ještě jeden důvod: autorka ji neuvádí ani u beletristických textů, a to nejen proto, že by ji neměla s čím srovnávat, když vědecké texty takto zpracovány nejsou, ale také proto, že komfortnější vyhledávání pasiva by bylo za

současného stavu korpusu možné jen tehdy, vycházela-li by autorka z češtiny. Toto vše uvádím proto, že obsáhlý přehled výsledků analýzy materiálu je sice nanejvýš zajímavý, ale v určitém smyslu nepřehledný, a to právě proto, že není kvantifikován. Z výše řečeného nicméně vyplývá, že autorka neměla jiné řešení a že – byť poněkud nepřehledné – shrnutí výsledků je jediné možné (navíc každý, kdo někdy s korpusy pracoval, musí ocenit množství práce do této analýzy vložené). Pozorná četba rozboru materiálu ukazuje, že i bez kvantifikovaných dat výsledky dokládají původní autorčiny hypotézy o výskytu jednotlivých typů pasiva i o jeho vyšší frekvenci v vědeckých textech. Souvislost aktuálního členění větneho a užívání pasiva je z analýzy materiálu méně jasná, nicméně i zde práce předkládá celou řadu zajímavých dílčích poznatků.

K metodologii práce bych měl ještě dvě poznámky.

Paralelní korpusy lze sice chápat jako vedle sebe existující různojazyčné texty odrážející různé strukturní vlastnosti daných jazyků, jak to činí autorka, ale postupně se ukazuje, že přeložený text se svou strukturou liší od textu původně vytvořeného v daném jazyce. V tomto smyslu se ukazuje jako nutné přihlížet ke směru překladu. Zdá se mi proto problematická volba „základního“ jazyka (s. 49, 58).

Není pravda, jak je uvedeno na s. 66, že v korpusu nelze najít rozsah analyzovaného textu – při jakémkoli dotazu se nám zobrazuje počet tokenů v daném subkorpusu, a lze získat i další údaje.

Celkově považuji práci za zdařilou, a to mimo jiné proto, že se se ctí vyrovnala s neobvykle obtížným úkolem. Plně ji proto doporučuji k obhajobě.

V Praze 13. ledna 2011

doc. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.